

Gottfried Weiss

**Discursus Academicus, quo ostenditur, Fructuosam Docendi Rationem,
Disputandi Exercitio Carere Haud Commode Posse, Iuncta invitatione
humanissima, ad audiendos benivole, favoreque sic suo excitandos,
Philosophiae Cultores Lectissimos ex Theologia Naturali**

Rostochii: Richelius, 1692

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn732457157>

Druck Freier Zugang

Ru. phil 1692

P. 672

DISCURSUS ACADEMICUS,

quò ostenditur,

FRUCTUOSAM DOCEN- DI RATIONEM, DISPUTAN- DI EXERCITIO CARERE HAUD COMMUNE POSSE,

Junctâ invitatione humanissimâ,
ad audiendos benivolè,
favoreque sic suo excitandos,

PHILOSOPHIÆ CULTORES LECTISSIMOS

ex

THEOLOGIA NATURALI,

publicè

*in ACROTERIO MAJORI alternatim
disputaturos,
propositus*

abs Disputationum Præfide,

M. GOTHOFREDO Weis / P. P.

& ad D. Nicol. Ecclesiasse.

ROSTOCHII,

Typis JACOBI RICHELII, Ampl. Sen. Typogr.

ANNO M DC XCII.

DISSERTATIONES

ACADEMICAE

PHYSICAE

DE

CAUSIS

COMMODI

POSSIBILITATIS

IN

REPUBLICA

ROMANA

PHILOSOPHIAE

THEOLOGICAE

PHILOSOPHIAE

IN

REPUBLICA

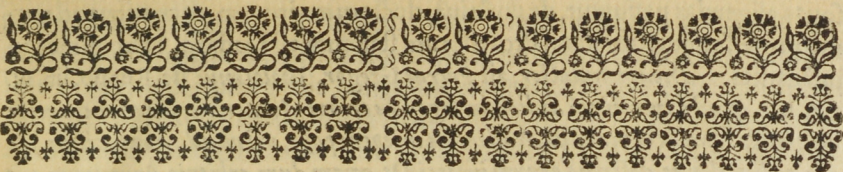
ROMANA

M. GOTTFRIEDUS

PHILOSOPHUS

PHILOSOPHUS

Ommuni hominum calculo sapientissimi Philosophorum *Senecæ* probatur effatum illud: *Dociles natura nos edidit, & rationem dedit imperfectam, quæ perfici possit.* Testatur de eo naturale sciendi desiderium, quò ad rerum cognitionem naturâ duce stimulamur, uti nec immerito de cognitionis nostræ tenuitate conquerimur. Institutæ hujus gratiâ potissimum sunt scholæ publicæ, præprimis quas vocamus *Academiæ*, suis privilegiis axiomatibusque illustres, quæ ad excolenda liberalia studia, depellendamque sic menti caliginem unice sunt comparatæ. Habentque hic quæ observent *discentes* quàm plurima, quò bonis literis imbuantur, facultatumque pariter ac temporis poenitentiam irreparabilemque jacturam caveant, parentum etiam præprimis, spes amplissimas de se conceptas expleant: hi siquidem optima & præclara quævis de filii doctrinæ gratiâ absentibus, domi sibi pollicentur. De quo argumento pluribus egit, vivisque quod dicitur coloribus, Studioforum ut hodie sunt multorû mores depinxit, Antecessor h. Acad. celeberr. *Dn. D. Joh. Siebrandus*, Collega & Adfinis noster honoratissimus, in programme, exercitio disputatorio publico ante paucos annos præmissio. At habent *Docentes* etiam quas respiciant officii partes, ad quas rite obeundas illius ratione ac religione ducuntur. Nimirum, uti *Rerumpublicarum* curatoribus semper aurem meritò vellicat illud: *Salus Reipublicæ suprema lex esto:* ita *Docentis* in publico munere constituti hoc opus, hic labor, hic præfixus potissimum scopus est, ut doctrinâ illustretur, ignorantix tenebris occupatus animus. Enimvero haut pauca sunt quæ ad hanc feliciter attingendam metam faciunt. Doctrinam ante tenere ipsummet Doctorem oportere, quàm aliis docendis admoveatur, extra omnem dubitationis aleam positum esse duco. Quod quis non habet, id communicare alteri nequit, juxta diverbium illud Philosophicum. Deprædicandaque omnino, inque cælum laudibus evehenda, Patronorum, Antistitum, Curatorumque sollicitudo ea, quâ de idoneis, i. e. doctis & ad docendum haut ineptis prospiciunt Doctoribus *Academiis*, eoque etiam fini à Collegiis nominari personas

sonas eligendas patiuntur, de doctrinâ, doctorum virorum, decentique ad munus professorium habilitate, Professorum standum esse iudicio, haut immerito iudicantes. *Dicam audacter*, ait *Petrus Gregor. Tholosanus* de *Repub. lib. 18. c. 8. n. 2. quod experientiâ didici, in regendis tribus Academiis, juxta vices mihi commissis: nullum virus in Academiis irrepere posse, vel aliud, quo facilius decus ac splendor ac doctrina earum intercidat, quam dum arbitrio Principum aut Senatûs, aut aliorum magnatum intruduntur Professores, sine libero iudicio eorum, qui in illis profitentur.* Utiqve locum hic non habet Horatianum istud: *Fungar vice cotis, acutum reddere ferrum quæ valet exfors ipsa secandi: quin illud alterum potius quodammodo: Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.* Talem nempe animum dicentis esse decet, quales ipse auditorum reddere animos voluerit. Quod de affectibus sciendis dictum, haut incongruè ad habitudinem Docentis trahi per similitudinem quandam posse videtur: hic etenim excultum solidâ eruditione animum habeat prius opus est, quàm erudiat alios. Neqve verò etiâ doctum esse sufficit, sed juxta ad docendum rite sit comparatus. Facit huc apprime, politi oris *facundia*. Vivæ enim vocis ministerio, doctrinâ & præceptis felicissimè imbuuntur audientes, quæ plenius pascit & altiùs descendere in animum, firmiùsque hæere tradita facit, utpote quàm vultus & gestus Docentis animant, unde ad attentionem eò majorem excitantur animi. Hæc utramqve facere paginam haut immerito dicitur, unde Græci: *Λόγῳ Φωνῆς μεγίστη ἐστὶν ἐνέργεια*. Vid. *Erasm. Chil. 1. cent. 2. ad. 18.* Longèqve adeo anteferenda talismodi in studiis proficiendi ratio est, *αὐτὸδιδάκτων* occupationibus & defudationibus umbraticis, qui abs mutis institui Doctoribus magis amant, utut lectionem scriptorum eruditorum, non nullum etiâ juveni ad eruditionem adferre momentum haut diffiteamur. Ut tamen viva vox facundiâ haut destituatur, quàm maximè opus est. Ignotum doctis haut est, quid aliàs in Oratore bono, ratione vocis exigant ii, qui id negotii sibi sumpserunt, utpote cujus moderamen plurimùm facere iudicant ad actionem Rhetori convenientem, cui secundas non tantùm & tertias, sed primas etiâ dandas esse censuit Demosthenes, teste *Photio* initio *Biblioth. & Augustino*, *Epist. 56. ad Dioscorum*. Nimirum, affectatam non solùm vocem repudiant, cum quod affectatum est, in hæc totâ arte sordeat, nec benevolos, sed aversos & nauseabundos communiter auditores reddat, juxta *Aristotelis 3. Rhet. 2.* verum etiâ naturalem ejus indolem & vitia quælibet excutiunt, unde vocem candidam & claram, nigræ & obscuræ præferunt, mollem muliebremqve, fucrotilam dictam, quippe quæ ad crotali modum tinniat, pro inconvenienti habent. In dicendo alios nimis celeres, nimis tardos alios, alios titubantes & hæsitantes

hæsitantes, alios *ῥεαυλῆς* notant, qui nempe certam literam exprimere nequeunt, qualem fuisse Demosthenem, literam caninam pronunciare haut valentem volunt, cui tamen vitio remedium, trophis sub lingvâ positis fecisse dicitur, de quo vid. *Plutarchus* in vitâ Demosthenis, & Autor lib. de 10. Oratorib. apud eundem, & de vocis vitiiis variis *Julius Pollux* l. 2. Onomastici c. 45. Non hæc in Docente cujus scopus institutio, rerumque vera cognitio, non persuasio vel opinio est, scrupulosè adeo & anxie requirenda, utut multùm commendent eundem si adfuerint & adjuvent. Prout horum quædam, & vel plurima, etiam pro necessariis habenda, quorum nempe defectus, doctrinæ traditæ perceptionem impedit, velut claritas inter reliqua, dicendique decens tarditas. Omnia tamen hæc & singula conjuncta, si facundiæ fuerint expertia, parvi æstimanda verè sunt. Quod sonus sine articulatâ voce, id vox clara, articulata, omneque aliud punctum ferens, sine facundiâ. Digna proinde Imperatore vox est: *Professor docendi peritiam, facundiam dicendi, copiamque differendi se habere patefaciat*, in l. unic. C. de Professorib. vid. *Job. Gesenius* Rintelenfium Theologus, de vitâ Academ. P. 2. Disput. 1. p. 10. seq. Facundiam autem, non quamvis verborum appello. Salte dictum à *Theocrito* est, de prolixo sermone *Anaximenis*: *Verborum flumen, mentis ne quidem guttula.* Et concinnè omnino à *Cicerone*, qui *clamatores odiosos & molestos* vocat, quibus *loquentiæ multum, eloquentiæ parum, sapientiæ nihil.* Non tam prodit docendi imperitiam Professor, qui pauciora pro re dicit, quam qui nimius est, inquit *Lansius* Comment, de Academ. p. 11. glossam notabilem in l. ex ea. ff. de posthum. allegans sequentem: *Et officio Doctoratus veniunt privandi illi qui sunt nimis verbosi.* Veram ergo, ut tribus dicam quod res est, facundiam dicendi tum demum demonstrabit Docens, si res cathedrâ suâ dignas, inter vagam prolixitatem, obscuramque brevitate medius, sermonis & styli puritate commendet. De brevitate nimium arctatâ, ad quam ceu alterum extremum, verborum evitaturi interdum declinant, notum est illud *Horatii*: *Brevis esse laboro, obscurus fio.* Quanti etiam sit, Professorem committere barbarissimum, de eo prolixè agit l. c. *Lansius*, qui de styli elegantia elegantissimum simile hoc habet: *Uti vappa boni viri laudes non meretur, licet offeratur poculo aureo aut porcellanâ; sed vinum nobile Rhenense aut Neccarium, si purissimo ChrySTALLINO exhibeatur, hoc ipso est gratius, multum tamen gratiæ perditurum si ex lagenâ impurâ, araneis & muscarum asperginibus inquinatâ, hauriendum sit: ita quoque Professor tunc demum dicendi facundiam demonstrabit, si res cathedra suâ dignas tradet, easque sermonis & styli puritate commendet; peccaturus, si vel quisquiliis & rerum ineptias Veneribus Verborum seriò infucare, vel res*

altas magnasq; barbarismis deturpare velit. Horrisonis ergo barbarisq; Scholasticorum, quantum poterit abstinebit vocibus, utpote à lingvæ Latialis finibus merito proscribendis, Philosophiæ cum primis Doctor. Si maximè melioribus & magis perspicuis eas permutare in proclivi sit; neq; concinnæ elocutionis rotunditati, usuiq; recepto interdum aliquid tribuere conducat. Scholasticos Doctores illos indigito, à subtiliori docendi ac disputandi genere ex sententiâ suâ sic dictos, qui sec. XII. & seqq. *Petro Lombardo* familiam ducente, in Gallia ac Italia & postremo in Germania sub titulo Philosophiæ Aristotelicæ venditare non dubitarunt ista præcepta, quæ non solum ex naturalibus principiis, sed etiam ex S. Scripturæ oraculis & sanctorum Patrum decretis derivarunt, ex quibus præceptis vicissim S. Theologiæ dogmata confirmare, ausu nec laudabili nec eventu satis felici sunt conati. De quò instituto *Tribemius*, eâq; ætate quâ *Petrus Abailardus* suâ curiositate inutili fœdare cepit. Quinam antiquitatis, Scholasticorum nomine venerint, viri nempe omni elegantiori literaturâ præditi, & salutaribus literis græcè juxta ac latinè divites ac docti, de eo vid. *Barth. Advers. lib. II. c. I. & lib. 33. c. 14. Turneb. lib. 2. Advers. c. 7.* Illi ergo Viri, (utut non omnes, nec in omnibus planè despiciamus, cum quâ restrictione dicta hæcce intellecta volumus) quorum numerum ad 12000. excrevisse *Franciscus Patricius* memorat, loquendi formulis ac terminis inusitatis, novis, obscuris, barbaris, horridis & sordidis, quasi sepia sparso atramento rerum cognitionem & Philosophiam obtenebrarunt, bonam partem ideo *Nominales* dicti, quod *avari rerum, prodigi nominum atque notionum, verborum viderentur assertores*, uti loquitur *Aventinus* lib. 6. *annal. Bojor. p. 383.* Nimirum, græcas literas penitus ignorantes, & latinis tantum versionibus Aristotelis, ut plurimum malè fidis utentes, magis de viâ, uti loquuntur, Thomæ ac Scoti, quam vero Aristotelis sensu aut rebus ipsis solliciti, partim *logicaliter*, partim *metaphysicaliter*, in disputationibus suis quodlibetariis disputant & dogmatizant, de conceptibilitatibus, formalitatibus, realitatibus, tendentiis, entitatibus, formalibus materiæ primæ, & similibus aliis, realiter, formaliter & conceptibiliter entibus, it. inter innumera alia, *an locus sit dabilis? & an sit ratio actualis vel aptitudinalis, an sit entitas respectiva, vel absoluta quidditas, in quantitatis predicamento vel ubi reponibilis?* &c. Hi scilicet sunt, ex Adonidis hortis flosculi, qui vel Catoni risum moverent. Notæ sunt quæ inter *Hermolaum Barbarum*, solo nomine talem, & *Job. Picum Mirandulanum*, hæc de re intercesserint contentiones, scriptis invicem epistolis, illo barbaram Philosophorum linguam oppugnante, hõc autem defendente. Adscribam utriusque pauca. Sic verò *Picum* in suâ, haut longè ab initio: *Expertus sum*

sum id ego, hac proximâ tuâ ad me epistolâ, in quâ barbaros hos Philosophos
 insectaris, quos dicis haberi vulgo sordidos, rudes, incultos, quos nec vixisse vi-
 ventes, nedum extincti vivant, & si nunc vivant, vivere in pœnam & contume-
 liam. - - - Non defuit illis sapientia, sed defuit eloquentia, quam cum
 sapientiâ conjunxisse tantum fortasse abest à culpâ, ut conjunxisse sit nefas.
 Quis enim cincinnos, quis fucum in probâ virgine non detestetur. Barbaros in
 linguâ, sed in pectore habuere Mercurium. Ita ille, inter alia plurima, quæ
 lacefferat Hermolaus hujuscemodi: Non solum genus verborum, ait hic de
 Scholasticis, novum est & ignotum populo, sed ita confusa omnia, ut velut in la-
 byrintho neque initia neque exitus rerum deprehendi possint. Et subinde fin-
 gunt nova ac prodigiosa somnia & verborum portenta, quibus, cum res nullibi
 subsint, intelligi nihil potest. - - - Non solum habent errata grammatica,
 sed neque sententias absolvunt, neque judicium neque ordinem in explicando
 adhibent. Postea, amissâ loquendi diligentia, rerum etiam judicium amiserunt.
 Finxerunt enim, unâ cum monstrosis vocabulis, inexplicabilia somnia, quibus u-
 niuersam Philosophiam ac Theologiam obruerunt. Ita in istorum doctrinâ ve-
 rè sunt, ut Græci dicunt, πάντα μία κόνις. Quare non solum populus, sed
 ne ipsi quidem, quod est vel maximè ridiculum, suas disputationes intelligunt,
 ac solæcizant. Sic igitur facundia conjuncta quoque perspicuitas est, quæ om-
 nino abs Docente etiam requiritur, cujus gratiâ quoque subtilitates nimias, o-
 tiosas & vanas is studiose vitat. Nimis subtilibus decidunt femoralia, inquit
 Job. Nevizan. Sylv. Nuptial. l. 7. n. 67. Absit autem nervosa, fructuosa, &
 sobriæ subtilitati, doctos & indoctos discriminanti, dicam scribere. Faciebant
 veteres Philosophi discrimen, uti ἐξοτερικῶν & ἀκροαματικῶν λόγων, ita et-
 iam Auditorum ipsorum. In acroamaticis, remotioribus & subtilioribus præ-
 ceptis imbuebantur ἀκροατὰ, quos γησιεὺς ἀκροατὰς vocabant, quippe qui
 non erant vulgaris admissionis discipuli, quibus etiam tempus dabatur in lyceo
 matutinum. Exotericae verò dissertationes, humilioribus pariter & sagacio-
 ribus ingeniis, juvenibusque sine delectu proponi solebant, & quidem horis po-
 meridianis & vespertino tempore. Vid. Agell. lib. 20. c. 5. Salmasius animadverf.
 in Epict. & Simplic. p. 236. An ex invidia quâdam delectus hic Auditorum sit
 profectus, nonnulli dubitant. Id quidem certum est, omnium ab antiquo
 Philosophorum morem fuisse, occultare Philosophiam, neq; promiscuè omni-
 bus quasi prostituere, quod apparet ex enigmaticâ Philosophiâ Zoroastri, Tris-
 megisti, Orphei, Chryssippi, inprimis verò Pythagoræ, qui Hipparchum, quod
 arcana Philosophiæ revelasset, è scholâ ejecit, in ejusque locum columnam
 immobilem crexit. Consulatur Malchus de vitâ Pythagoræ cum notis
 doctissimi

doctissimi Rittershusii. Constat etiam ex loco *Agellii* allegato, Alexandrum, eum inaudivisset, Aristotelem libros suos acroaticos in vulgus edidisse, id factum ægrè tulisse, cui tamen responderit Aristoteles, libros hosce esse *ἐκδεδομένους ἢ μὴ ἐκδεδομένους*. Putarem tamen ab hac invidiæ maculâ liberari vel exinde veteres posse, quod teste iterum *Agellio*, curiolè ante explorarint ingenia hominum, in disciplinam eorum sese tradentium. Quem morem ab Aristotele etiam adhibitum, hunc ab antiquissimis Ægyptiis accepisse indubium est. Quàm enim religiosi in scrutandis auditorum ingeniis hi fuerint, de eo vel *Evdoxus*, *Plato*, *Hippocrates* & quicunqve alii discendi gratia eò excurrerunt, suo exemplo fidem facere possunt. Nemo tamen clariùs *Pythagorâ*, quem sacerdotes quasi pro pilâ habentes, quod dicitur, alii aliò ablegarunt; *Heliopolitæ* quidem ad *Memphitas*, tanquam sc. seniores, *Memphitæ* verò ad *Diaspolitæ* eum mittentes, sub eodem prætextu, hi tandem metu iræ regiæ admittentes quidem, sed durissimè habentes, ut vel ita ipsum malè tractando abigerent, ut refert *Rittershus.* ad *Malchum*. Quam consuetudinem *Pythagoras* deinde pariter usurpavit, & sequentis ævi Philosophis imitandam tradidit. Prout autem invidia non est, si quis naturâ cœcis non præferat lumen, aut surdis harmonias: ita invidia non est, iis qui doceri non possunt, non offerre doctrinam. Monet *Lysis* ille *Pythagoricus*, *ne aqua pura infundatur in puteum cæno plenum*. Hinc igitur qui minus apti erant, à Philosophiæ studiis arcebantur, neque ad *ἀνεγάρσεις* admittebantur. Annon hodie laudabilem hunc morem reduci è re fuerit? de eo desideria doctorum virorum satis testantur. Laudat quàm maximè *Cicero* lib. 1. de Orat. c. 28. Alabandensem Apollonium eloquentiæ magistrum, hoc nomine, quod, *quos minus idoneos arti suæ capessendâ deprehenderet, quamprimum dimittere sit solitus, & ad quamcunqve artem aliam apti essent, impellere & hortari*. Utique fit, ut *πυργωμέναι* atque obtusa ingenia passim obrepant, quandoquidem ligna distorta à rectis haut separantur: quod non potest non maximam fundo literario inducere calamitatem. Elegantissima in eam rem sunt *Scherbii* *Altorffini* Philosophi verba, digressi. in c. 5. lib. 1. Top. *Quod si, ait, posset hoc hodie obtineri, ingenia liberalia in scientias immittenda essent, ista aggressia, & quæ terram solum sapiunt, vel arcenda essent ab artibus omnino, & ad stivam remittenda, vel certè in artibus solam dicendi exercenda, ut pueros erudiant, nec ad adyta superioris sapientiæ unquam admittenda. Scilicet in illos competit hoc: procul hinc, procul este profani*. Tali autem discrimine, nos hodie quidem non utimur, contenti mediocri Auditorum qualiumcunqve numero; in eo tamen curam ac prudentiam veterum imitari nobis videmur, dum ea quæ omnium, saltim non planè

Stupido-

stupidorum, & ingenio mediocri pollentium indoli convenire putamus, & quæ ad usum aliquem (nec enim umbratilis nos Philosophia, inanibus subtilitatibus luxurians delectat) tendere videntur, proponimus. Unde laudandos maxime putamus Philosophiæ usualis, in specie Metaphysicæ, quæ olim nimium quantum subtilitatum tricis implicata fuit, Conditores, & Doctores, quos non absque insigni Auditorum commodo, imitari nosmet iteratis vicibus experimur. Quantum verò etiam referat *μὴ ἰσοδοξῶς* in doctrinâ tradendâ progredi, neminem facile ambigere puto: ordinem enim quem methodum vocamus, animam doctrinæ esse, dudum eruditi perspexerunt. Cavetur hoc ipsò, ne summa imis, quadrata misceantur rotundis. Imitamur eâ ratione naturam, quæ *ordinis omnium causa est, adeo quidem ut in his quæ a naturâ, aut secundum naturam constant, nil sit inordinatum*, ut loquitur *Aristoteles*, lib. 8. Phys. c. 2. t. 15. Bene distingvere, distincta distinctè proponere, omniaque suis adsignando locis, confusionem, optatis studiorum incrementis oppidò infestam evitare, id quidem fructuosæ Docentis industriæ palmarium opus est. Sed desino excutere ea quæ Docentis personam, requisita, modumque ut felici progredi pede valeat, concernunt, quorum plura fortè ab adductis proferri in medium, & quæ adducta sunt fusiùs explicari potuissent. Restat adhuc unicum, intentioni toties laudatæ admodum conveniens, quin eidem exsequendæ ferè necessarium, *disputationum* nempe exercitium, quo in Academiis benè constitutis nil consuetum magis est. Scilicet, si Doctori id curæ est præcipuè, ne ludat operam, sed cum fructu potius doceat, tum sanè ut dicta Auditorum animis tenaciùs hæreant, quam poterit dabit operam. Et hoc unicum ad commendationem doctæ contentionis illius sufficere posse videbatur. Sive enim Respondentis quispiam, sive Opponentis fungatur munere, ante omnia rem de quâ contentio est, rectè tenere, hinc multa ingenii agitatione volvere, revolvere studet, ut, quàm firmis subnixâ sit fundamentis, & quâ ratione vel tueri eam queat, vel qualitercunque tentare, intelligat. Quò fit, ut iteratis ita cogitationibus in eam defixis, repetitis quasi multoties ictibus altius infigatur animo. Cum maxime ideo formatos tum teneat conceptûs, ut in conflictu, linguæ ministerio promantur, quâ novâ repetitione, intentis omnibus animi nervis factâ, novum memoriæ accedit firmamentum. Hòc ipsò sanè illud, quod dicitur, *in succum & sanguinem vertere*, contingit. Dumque ita rectiùs hæreere præcepta facimus, ingenium non solum excitatur, sed simul magis magisque acuitur, unde intelligendi, inque omnes partes se vertendi celeritas. Linguâ non solum utimur, sed promptior eâ quoque redditur & expeditior, ita ut conceptûs animi ab eâ faciliè & velut è declivi fluant, neque illa officium, promptissimè oblata

B

profe-

proferendo, & veluti demandata exsequendo deneget. Quibus omnibus tandem veritatem, amabilissimam illam feram, uti Plato appellat, insectamur eò felicius, facilius adsequimur, rectiusque contra vim & pertinaciam erroris tuemur, quorsum omnia nostræ mentis tentamina, & lingvæ experimenta tendunt. Rectè *Arnoldus Sengverdus* in dedicat. Collegii Physici disputatorii: *Inter reliqua, quibus depulsâ caligine, mens cognitione imbuenda perficitur, non minimi momenti est Disputatio, si remotis præjudiciis & affectuum imperio insituatur. Hæc naturalem nostram intelligendi facultatem excitat, exstimulat, acuit, & abstrusæ veritatis scintillas, ingeniorum collisione, mutuoque attritu foras excutit & Elicit.* Quibus ad trita illa Nasonis respexisse videtur:

*Scilicet ut crebris silicis micat ictibus ignis,
Sic isto Veri lumina Marte patent.
Adde, quod eloquium vires certamine sumpsit,
Ingeniumque suas plenius auxit opes.
Non secus ac bibulâ per se pugil acer arenâ
Si crebro certet, fortius arma capit.*

Hinc magni semper habitum disputandi exercitium est. Veterum Atheniensium moribus, omnis ferme docendi discendique ratio disputationibus absoluebatur. Nec enim aliter à Philosophorum græcorum coryphæis, Platone & Aristotele edocti erant. Unde Cicero: *Mibi semper, ait, Peripatericorum, Academiaque consuetudo, de omnibus rebus in contrarias partes differendi, non ob eam solum causam placuit, quod aliter non possit, quid in unaquaque re verisimile esset inveniri: sed etiam, quod esset ea maxima dicendi exercitatio, quæ Princeps usus est Aristoteles.* Utut modus disputandi, Socrati, Platoni, Aristoteli usurpatus, à nostro quoadantenus fuerit alienus. Neque enim illi disputationes suas semper formulis Syllogisticis ad nostrum morem innectebant, sed liberas *πρωτόσους* Dialecticas & problemata, cum utraqve contradictionis parte in medium projiciebat Interrogans, ita ut Respondenti optio esset, alterutram contradictoriarum assumere & defendere. Unde & Aristoteli & Interpretibus Dialectica dicitur ars *ἐρωτηματικῆ*, & propositio Dialectica definitur lib. 8. Top. 2. *πρὸς ἢ ἀποκρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἢ ἐ, ad quam responderi potest ita vel non.* Fundamento tamen Syllogistico disputationes illæ problematicæ innitebantur, licet formulæ syllogisticæ non ita clarè in oculos incurrerent, & figurarum atque modorum non tam diligens ac in Analyticis fieri solet, haberetur ratio. Ast quid veterum mores retulisse multis juvat? Omnium Academiarum benè constitutarum ab hoc exercitio hodièque calent cathedræ; omnium Faculta-

cultatum eò nituntur studia : ad quæ antequam sigillatim provocemus, ipsius experientiæ subsidio confirmandi, quæ gravi sine dubio fulcitur consilio, liceat de ordine Facultatum, comparationem cum statu Nebucadnezaris à B. Meißnero institutam, haut inficetam, ejusdem verbis inserere : Philosophis, inquit ipse, *ad signari possunt tibiæ, quoniam prima tradunt fundamenta, quæ instar tibiæ sustentant cætera*; Medicis tribuitur venter, quippe cuius curam peculiariter agunt : *Pectus & brachia Jureconsulti obtinent, quia justitiam corde docent concipere, brachiis defendere*; quæ quidem disciplina satis est egregia, ob bonum communitatis, quod promovet ac conservat, non tamen primatum obtinet, sed argenti naturam imitatur, quod infra auri præstantiam subsedit. Sancta vero Theologia caput occupat, & tota aurea est, ob puritatem quâ excellit, ob pretiositatem, quâ pollet, ob fulgorem quem emittit, ob soliditatem quâ constat, ob efficaciam singularem, quâ in movendis confortandisque animis operatur. Ut ergo caput inter corporis membra, ut aurum inter metalla : sic Theologia inter disciplinas reliquas principatum nacta est. Disputant ergo, primo loco nominandi, divinæ veritatis assertores *Theologi*. Habent hi præcipuè sibi commendatum, quoniam demandatum τὸ ἐλέγχειν τὰς ἀνυπόθετους, ad Tit. c. 1. v. 9. eoquæ curatius id habent, quo periculosius hic est, tam errare, quam errori minimo locum dare. Et hoc agendo vestigia Servatoris nostri utique sequuntur, utpote quem cum Pharisæis & Sadducæis plus vice simplici in arenam descendisse nemo nescit. Stephanum protomartyrem cum Libertinis, Alexandrinis, aliisque veritatis hostibus acri disputatione contendisse, illisque ad silentium turpe reductis, ferales lapides objectos, objectionum loco tandem retulisse, pariter ex S. literis constat. Idem præstitere Apostoli. Quos ergo omnes haut immerito sibi proponunt imitandos hodierni Ecclesiæ Doctores. Haut abs re *Cornelius Martini*, de analysi formæ c. 5. p. 75. *Si Theologus sis*, inquit, *non tantum contra illos te accingere debes, qui nomen Salvatoris nostri etiam ipsi prætendentes, in aliquot, sive pluribus articulis à te dissident, sed arma tibi expedienda sunt contra omnes fidei hostes, quique tandem illi sint. Nulla enim insurgit tam immanis in pietatem belua, nullus tam violens in fidem hostis, quin tibi ille expectandus & excipiendus sit. Quod cum res ipsa clamat, tum scriptura etiam disertis verbis id nobis imperat.* - - *Per necessarium ergo, non arbitrarium est in rebus fidei disputare.* Uti autem lusorius prius quam decretoriis armis pugnandum, sic disquisitionibus Academicis, quasi præludijs quibusdam, ad severiorem pugnam cum adversariis, calamo, & voce interdum ineundam Studiosi præparantur, multoque rectius simul, rerum facrarum cognitione, hujus gymnasmatibus beneficio imbuuntur. Disputant

Jureconsulti. Et hîc ne actum agam, provoco ad Meditationem Academicam celeberrimi J. U. Doctoris & Antecessoris in hac Almâ nostrâ, B. Domini *Job. Festingii*, Anno 1687. alterâ vice editam. Disputant *Medici*. Unde de Thoma Eraſto, Medico-Philosopho, qvi Academiam Basileensem docendo disputandoqve illustravit, *Zwingerus* refert, qvòd seriò hortatus fuerit Collegium Medicum, ut menstruas disputationes medicas, ad Studiosorum exercenda ingenia magno judicio institutas, & constanter hæctenus observatas, etiam præ inauguralibus aliis, fovere & ampliâre pergerent. Disputant tandem qvoqve *Philosophi*. Res sanè Philosophia nostra proponit cognitione dignissimas, utpote quam idcirco rerum divinarum & humanarum scientiam haut immerito dixerunt antiqui. Animos illa humanos non tantùm inscitia rubigine exuit, & jucundâ mirabilium rerum cognitione imbuit, verùm etiam adfectibus moderari docet, ut & domi quisqve benè vivat, & publicæ tranquillitati consulat: deniqve ipsis legibus & Rerumpubl. moderatoribus viam certâ ratione munitam præit, ut regna & Respub. sive legitimè constituent, sive constitutas tueantur, & à periculis immunes præsent. Qvæcqvòd etiam nonnulli, rei ignoratæ odio, vel animi impotentia ducti, de sapientia locutoria garrant, solamqve Mathesin (qvæ aliàs reliqvæ Philosophiæ non opponenda) omne punctum ferre, inqve solio regali collocandam esse, fallâ persuasione fascinati, jactitent. Benè novimus, qvæ sit tribuenda dignitas disciplinis Mathematicis; circa corticem tamen rerum magis, qvàm res ipsas versari easdem nemo rerum gnarus iverit inficias. Ad ἐγκύκλια μαθηµατᾶ, i. e. triviales disciplinas, Mathematicas revocavêre Veteres. Siquidem παιδείας ἐγκυκλίης nomine, non solum, Grammatica, Gymnastica, & Musica cun picturæ accessione; sed Geometria etiam & Arithmetica, qvæ uno nomine Mathematicæ disciplinæ dicebantur, veniebant. Unde *Plato* lib. 7. de Republ. illas appellat *πρὸς παιδείας*, qvæsi diceret elementa eruditionis, qvi etiam foribus Gymnâsii sui nobile illud dictum præscripsit: Οὐδὲς εἰσὶτω ἀγῶµέντητι, nemo huc ingrediatur expers Geometriæ, id est, disciplinarum Mathematicarum ignarus. Qvem imitatus discipulus ejus *Xenocrates*, de quo ita *Laërtius* lib. 4. in vitâ ejus: *Adeum qvi neqve Musicâ, neqve Astronomiâ instructus, ludum suum frequentare cupiebat: πρὸς, ἔφη, λαβὰς γὰρ τῶν ἐχῆς φιλοσοφίας, abi, inquit, ansis enim ἔ adminiculis Philosophiæ cares.* Adeoqve minimè probandam censemus illorum socordiam, qvi, qvòd pluri mi hodie faciunt, jucundissima pariter atqve utilissima studia hæcce, qvæsi minus proficua & πρὸς πᾶσι parvi faciunt & insuper habent. Neqve rem

acu

acu tangunt, sed multum à januâ quod dicitur aberrant etiam illi, qui malè & præter mentem dicentis applicato illo Justiniani Imperatoris dicto: *Se veram non simulatam affectare Philosophiam*, oppedere, ut cum Horatio loquar, & maculam aliquam aspergere nostræ quam profitemur hodie Philosophiæ, per falsam non opponendorum oppositionem conantur, de quo alio tempore pluribus. Cum igitur res tractet Philosophus, scitu omnino dignas, quin necessarias: sanè disputationis exercito, veritatis indagandæ, confirmandæ, aliisque eò felicius tradendæ gratiâ vacare commodè haut poterit. Quinimo, hic modum disputandi rite, præscriptis regulis docet reliquos. Etenim laude suâ defraudandus non est Aristoteles, ante cujus ætatem dialecticè quidem & apodicticè disputabant Philosophi, formæ tamen disputandi non erant ab ipsis materiis separata, certisque præceptis comprehensæ; qui verò primus confusaneam istam rationem sustulit, accuratam disputandi formam à corpore rerum sejunxit, certisque notis insignitam tradidit. Unde non tantum in apertione scopi operis Dialectici pronunciare non dubitat, institutum sibi esse *εὐρεῖν μέθοδον*, sed & in calce Elench. pro operosâ inventione ejus methodi gratias, pro prætermisissis veniam sibi deberi scribit. Quemadmodum autem res omnis, utilis etiam amplissimos præstans turpari abusu potest, ita idem usu venire circa disputationis negotium non diffitemur. Non placet, omnia quæ hic dici poterant persequi, neque id instituti nostri ratio exigit. Attigit, post alios, eadem supra laudatus *B. D. Festingius*, in Meditatione de verâ disputandi ratione præmemorata. Id solum nos addimus, qui sub specioso libertatis philosophandi, deque omnibus disputandi velo, pestilentissimos oculi propinarique incautis errores haut ignoramus, ponendos & Philosopho suos esse limites, utut tam arctos, quales quidem Theologia, S. Scripturæ & libb. Symbolicis adstricta agnoscit, haut pati videatur. Ubi tamen cordatorum calculum neutiqvam meretur ille (de quo *Cl. Lentulus* in Carthesio triumphato p. 48.) qui oblatum S. Theologiæ profitendæ munus & titulum aspernatus est, intra diligentiam suam esse ratus, S. Scripturæ & ejus interpretationi in Ecclesiâ receptæ adstringi. Rectius *Augustinus* lib. 10. de Civ. Dei c. 23. *Liberis verbis loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficilimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus ipsis quæ his significantur, impiam gignat opinionem.* Quibus verbis libertatem in Philosophis Platonicis, Porphyrio & Plotino perstringit & damnat. Omnino impietatis habitum assumit Philosophia, cum adversus Ecclesiæ dogmata disputat, è revelatione probata, inque dubium vocat, quæ piè & simpliciter credere debebat. Si ancillæ

rationem & similitudinem subit, tunc adversus Dominam non surgat, eidemque
 oblatret, sed humiliter subjecta sileat potius, inque muneris sui sphaerâ se conti-
 neat, illam vero pro arbitrato & sapientiâ suâ, altioris longè ortus & indaginis
 quam ut naturali mentis caligini pateat, regere & dispendere permittat. Indig-
 num est, Philosophiam vel specie alicujus præjudicii, Theologiæ molestam ac
 minacem esse, verborumque seu terminorum corticem, quomodocunque of-
 ficere nucleo debere. Exosæque merito sunt flexiloquæ & ambiguæ locutio-
 nes, licet in sensum commodum trahi possint, in Philosophiâ natâ & in Theo-
 logiam illatâ, vel eidem suspectâ, utpote quæ vel ambiguæ vocis sono ne quid-
 em eminus lædenda est; multo magis adhuc illæ, quibus à coactâ explicatio-
 ne petendum patrocinium, molliorque sensus impetrandus est. Proposuerat
 suo tempore *Job. Picus Mirandula*, summi vir ingenii, theses nongentas in
 omni scibili, easque Romæ publicè eâ conditione affixerat, ut ex toto orbe do-
 cti viri confluerent has ipsas ventilaturi, ipsius Mirandulæ sumptibus. Inter
 reliquas autem de Magia naturali & Cabalâ, hanc quoque ut vocat conclusio-
 nem: *Nulla scientia (naturalis sc. & acquisita) magis nos certificat de divini-
 tate Christi, quàm Magia & Cabala.* Hæc ut hæretica & impia notabatur ab
 aulæ Pontificiæ proceribus, ipsiusque disputationis inhibitionem accerbat.
 Eò enim accipiebant sensu enunciationem hanc, prout in eam auditam veli-
 etam naturalis cogitatio sponte ferebatur, nempe hoc voluisse Picum: *Ma-
 giam & Cabalam nos certos reddere de divinitate Christi, neque aliam esse scien-
 tiam acquisitam, quæ id rectius magisque faceret, præter Magiam & Cabalam.*
 Haut immerito ergo rejiciebatur interpretatio ejus (juxta quam sensisse etiam
 ipse non poterat, has nempe artes Auditoribus commendaturus, quod ab ea-
 rum imperfectione & imbecillitate convenienter facere non valebat) quâ in
 universum negativè explicabat thesin hanc, nempe, *non magis aliam aliquam
 scientiam acquisitam nos certos reddere de divinitate Christi, quàm Magiam
 & Cabalam*, ut intelligas, neque has neque illas hoc præstare posse. Quam
 maximè verò repudianda Philosophia est, cum judicium sibi decisionis vel
 discretionis hîc arrogare haut erubescit. Notæ sunt hæc de re disputationes,
 Theosophos nostrates inter & Calvinianos æque ac Socinianos institutæ.
 Aptèque *Stegmannus* post alios, disp. 2. contra Photinianos q. 3. occupationes
 rationis certis limitibus coercet, usumque ejus in Theologia admittendum
 esse ostendit 1. *Quoad principia cognitionis generalia*, quæ intellectui connatæ
 feuntur. 2. *Quoad discursum Logicum*, quo ex ignotioribus notiora vena-
 mur. 3. *Quoad probationes secundarias*, quas in confusionem hostium ad-
 hibemus. Conf. *Rudrauff*. Theologia Philos. Disp. 5. prælimin. p. 97. & *Museus*
contra

contra Vedel. in primis lib. 3. c. 4. per tot. ubi Meifnerum vindicat. Præterea Scepticis omnia alia tentare arguitis, deq; omnibus sine discrimine disputare non audeat Philosophus: Sic enim concessa illi libertas sua, hautq; invidenda, in tyrannidem facile degenerat, ut legibus sublatis, ad nutum dicentis pateant parentq; omnia. Disputatio dubitatio est, quod si verò de omnibus dubitare haut est integrum, tum neqve omnia sub disputationis incudem erunt revocanda. Non uno loco monet *Aristoteles*, *Διαπορῆσαι καλῶς*, *benè dubitare* illum debere, qui eruditionis solidæ copiam sibi parare velit, quod inter alia tunc etiam attenditur, cum non disputamus & dubitamus de omnibus, conf. lib. 1. Topic. c. 2. & dissertatio nostra de Philosophiâ Optimâ §. 7. ubi collationem dubitationis Carthesianæ effrenis planè & improbæ instituimus, cum dubitatione Aristotelicâ æqvâ & honestâ. Taceo reliqua minoris fortè periculi incommoda, quæ cavere disputatorem Philosophum decet, & ad scopum hîc quidem præfixum propiùs accedo. Nempe, satis ex dictis patescere puto, quantum adferre adjumenti queat, ad fructuosam docendi rationem, Disputandi exercitium. Cum verò dixisse aliquid, ad oculum ostendisse & laudasse non sufficiat, nisi ipso opere id præstes, quod factu opus esse doces, ipseque eâ ingrediatis viâ quam commonstras, ambulandamque esse persuades aliis. Proinde consilium ego quoque cepi, tam exemplis aliorum h. Acad. Professorum celeberr. laudatissimis, quam officii mei ratione, rei que nunquam satis deprædicandâ utilitate, Auditorum etiam meorum, ab ore publicè docentis pendentium assiduitate & frequentia commotus & incitatus, publicè ex Theologiâ naturali prælecta & imposteriorum prælegenda, ut eo rectiùs tenaciusque hæreant, disputationibus publicis iterare. Ad fuerunt mihi hanc intentionem meam aperienti sponte, & ad sumptus necessarios impendendos promptissimi, Viri - Juvenes optimi, leuissimi, qui antequam altiora conscenderent Theologorum pulpita, probatò hactenus viris cordatis Studiorum ordine, evitatoque saltu, quem ipsâ natura cavet, Philosophica etiam studia sibi curæ cordique fuisse, publico quodam specimine probare consultum duxerunt. Ut nonnulli ex horum numero, ante jam, diligentia suâ, tam in Philosophicis quam Theologicis egregia experimenta dederint. Merentur, quæ lucem videant & hîc exhibeantur nomina, juxta ætatem Academicam sequenti serie collocatorum, laude & commendatione dignissima. Nimirum Respondentes, significante semper disputationis argumentum Schedulâ typis imprimendâ & distribuendâ, alternatim futuri sequentes sunt:

TIMO-

TIMOTHEUS Lütkefmann / Malchin. Megapolit.
JOHANNES CHRISTOPHORUS Jauch / Güstrov.
Megapolit.

JACOBUS Grubusch / Bodin. Megapolit.

JOHANNES MEHNERUS, Granfôâ Marchicus.

JOACHIMUS Holtz / Neo-Brandenb. Megapol.

CHRISTIANUS Berends / Stephani-Hagâ Megapol.

JOHANNES JOACHIMUS POLTZIUS, Rostoch.

JOACHIMUS Wilcken / Filtzensis Megapolit.

CHRISTIANUS Meyer / Hagensis Westphalus.

JOHANNES CRAMERUS, Bilsfeldâ Westphalus.

CAROLUS ARNDIUS, Güstrov. Megapolit.

Gottfried Koblreiff / Strelizensis Megapolit.

DANIEL Schulze / Perleberg. Marchicus.

JOHANNES NAPFFIUS, Strasensis Megapolitanus.

Ad hos ergo, suo quemque ordine ac tempore, benevolè audiendos, addendumque adeo ad ultiores progressus strenuos calcar, literatos O. O. omnes, literisque benè cupientes, quâ decet humanitate, officiosè & peramanter invito. P. P. A. M DC XCII.

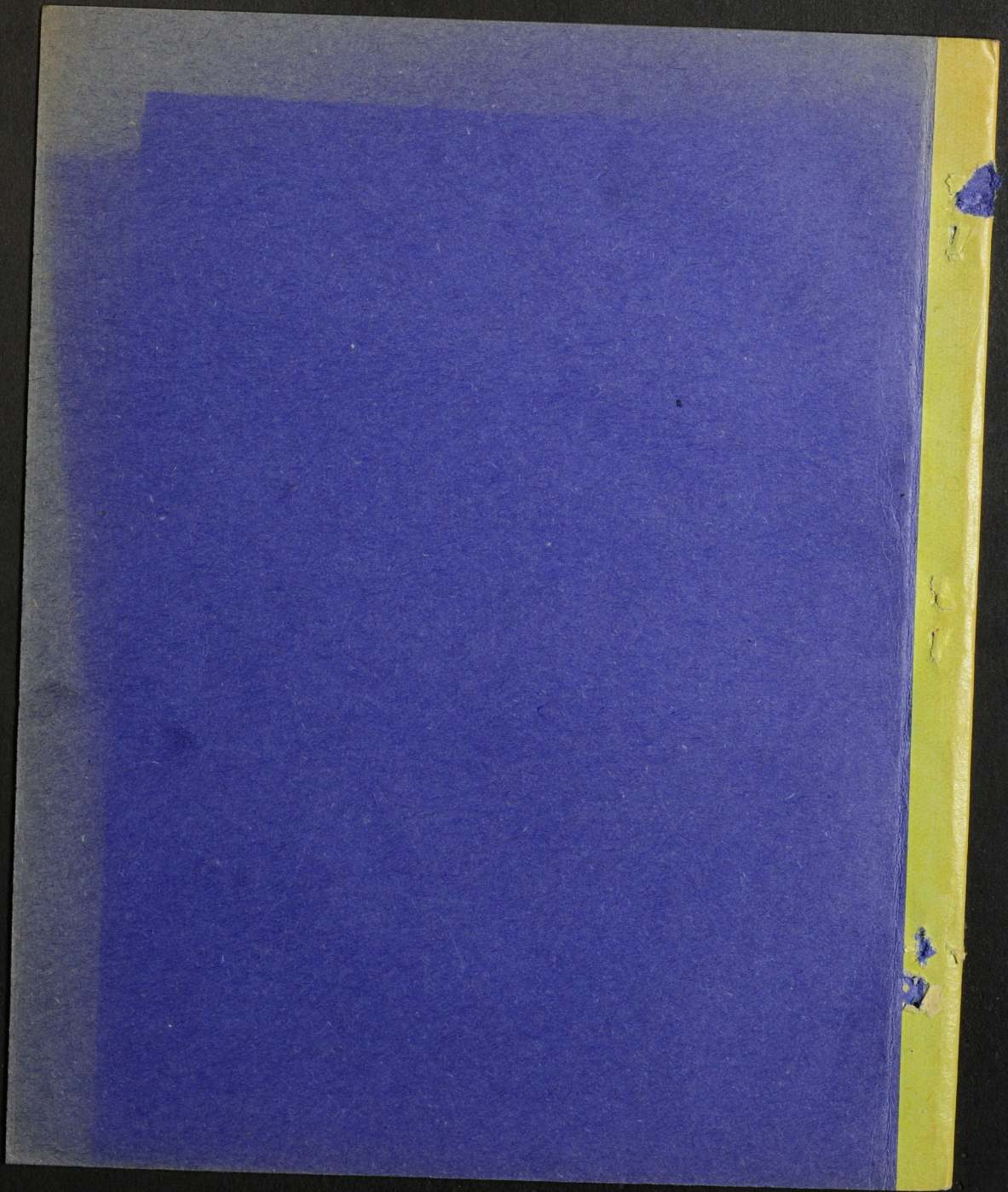
d. Augusti.

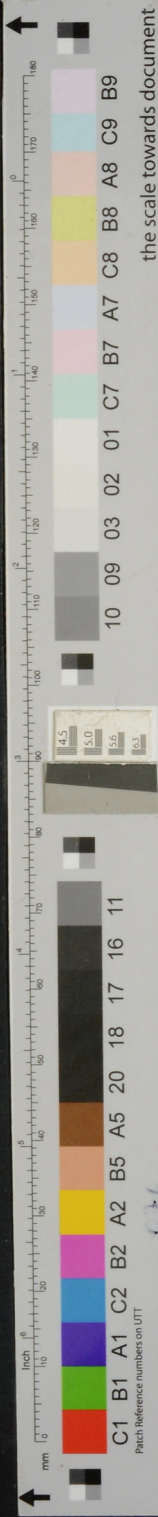

the scale towards document

studia : ad quæ antequam sigillatim provocemus, ipsius confirmandi, quæ gravi sine dubio fulcitur consilio, liceat, comparationem cum statuâ Nebucadnezaris à B. Meiffnicetam, ejusdem verbis inferere : Philosophis, inquit tibi, quoniam prima tradunt fundamenta, quæ instar tiora; Medicis tribuitur venter, quippe cuius curam pecus & brachia Jureconfulti obtinent, quia justitiam corde bis defendere; quæ quidem disciplina satis est egregia, is, quod promovet ac conservat, non tamen primatum ob am imitatur, quod infra auri præstantiam subsidit. Sanguis occupat, & tota aurea est, ob puritatem quâ excellit, pollet, ob fulgorem quem emittit, ob soliditatem quâ conularem, quâ in movendis confortandisque animis operanter corporis membra, ut aurum inter metalla : sic Theoreliquas principatum nacta est. Disputant ergo, primæ veritatis assertores Theologi. Habent hi præcipuè sibi demandatum τὸ ἐλέγχειν τὰς ἀντιλέγοντας, ad Tit. c. d habent, quo periculosius hic est, tam errare, quam errori Et hoc agendo vestigia Servatoris nostri utique sequuntur Pharisæis & Sadducæis plus vice simplici in arenam de Stephanum protomartyrem cum Libertinis, Alexandris hostibus acri disputatione contendisse, illisque ad silentiales lapides objectos, objectionum loco tandem retutis constat. Idem præstitere Apostoli. Quos ergo osibi proponunt imitandos hodierni Ecclesiæ Doctores. Martini, de analysi formæ c. 5. p. 75. Si Theologus sis, tra illos te accingere debes, qui nomen Salvatoris nostri es, in aliquot, sive pluribus articulis à te dissident, sed ar- t contra omnes fidei hostes, quiqv tandem illi sint. Nul- immanis in pietatem belua, nullus tam violens in fidem eclandus & excipiendus sit. Quod cum res ipsa clamat, disertis verbis id nobis imperat. - - Pernecessarium est in rebus fidei disputare. Uti autem lusorius prius ais pugnandum, sic disquisitionibus Academicis, quasi ad severiorem pugnam cum adversariis, calamo, & voce studiosi præparantur, multoqve rectius simul, rerum fa- nujus gymnasmatris beneficio imbuuntur. Disputant